

Raportti hyvinvointisuunnittelun toteuttamisesta 2021

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteena on kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen sekä eriarvoisuuden ja sosiaalisten ongelmien väheneminen. Hyvinvoivat kuntalaiset mahdollistavat elinvoimaisen kunnan, jossa asukkaat ovat aktiivisia ja arki sujuvaa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ohjataan Espoo-tarinasta johdetuilla eri ikäryhmien hyvinvointisuunnitelmilla, jotka linjaavat hyvinvointityön painopisteet ja tavoitteet valtuustokaudelle. Valtuustokaudella 2017–2021 hyvinvointityön kehittämistä tuki Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma.

1. Viihtyisät ja turvalliset kaupunkikeskukset
2. Toimivilla kulkuyhteyksillä tuetaan arjen sujumista
3. Lasten ja nuorten hyvinvointityö
4. Työikäisten hyvinvointityö
5. Ikääntyneiden hyvinvointityö
6. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma mielen hyvinvoinnin edistäjänä

1. Viihtyisät ja turvalliset kaupunkikeskukset

Monipuoliset ja omaleimaiset asuinalueet, saavutettavat palvelut ja työpaikat sekä rikas luonto ja kulttuuriympäristö edistävät asukkaiden hyvinvointia ja vähentävät alueiden eriytymistä. Näihin vaikutetaan monipuolisella ja kohtuuhintaisella asuntotuotannolla ja monimuotoisella asukasrakenteella. Sekä vapaarahoitteinen että valtion tukema asuntotuotanto sijoittuu eri puolille kaupunkia. Kaupunkirakennetta tiivistämällä luodaan edellytyksiä uusien asuntojen ja työpaikkojen syntymiselle sekä palvelujen sijoittumiselle.

Espoossa valmistui vuonna 2021 ennätysmäärä, lähes 5 500 asuntoa. Se on enemmän kuin koskaan aikaisemmin ja selvästi enemmän kuin vuosi sitten (4 081 asuntoa). Uusia asuntoja myös aloitettiin ennätykselliset 6 177. Asuntotuotannon määrä ylitti jo viidennen kerran peräkkäin Espoon vuotuisen asuntotuotantotavoitteen, joka on 3 300 asuntoa. Asuntotuotantotavoitteet määritellään valtion ja kuntien yhteisessä maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimuksessa vuosille 2020–2031.

Valmistuneista asunnoista yli puolet on vuokra-asuntoja. Etenkin vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen määrä asuntotuotannossa on viime vuosina kasvanut huomattavasti. ARA-vuokra-asuntoja aloitettiin 833 asunnon verran. Näistä Espoon Asunnot Oy:n asuntoja oli 430, nuorisoasuntoja 56 sekä opiskelija-asuntoja 165. Lisäksi valmistui 38 vapaarahoitteisena vuokrakohteena toteutettua kehitysvammaisille tarkoitettua asuntoa. Yksinäisten asunnottomien määrä pysyi samalla tasolla kuin vuonna 2020.

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksessa 2021 asuinalueen turvallisuutta hyvin hoidettuna piti 90 % vastaajista. Tyytyväisten osuus on laskenut 3 prosenttiyksikköä. Tyytyväisten osuus kantaa ottaneista oli suurin Tapiolassa (98 %) ja pienin Matinkylä-Olarissa (90 %). Puistojen ja viheralueiden hoitoa piti hyvänä 78 % vastaajista. Tyytyväisimpiä olivat Espoon keskuksen asukkaat (92 %) ja tyytyväisten osuus oli pienin Matinkylä-Olarissa (81 %). Ulkoilualueiden ja puistojen hoitoa piti hyvänä 89 % vastaajista, tyytyväisten osuus oli suurin Tapiolassa ja Espoonlahdessa.

Rakennetun kaupunkiympäristön turvallisuuskävelyitä ei toteutettu vuonna 2021 johtuen Covid- 19 pandemiasta. Kuntalaisille suunnattua turvallisuusviestintää kehitettiin yhteistyössä Länsi-Uudenmaan poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa.

Kulttuuripalveluita tarjotaan Espoon eri suuralueilla, mutta yhtenä painopisteenä kehitystyössä on ollut Espoonlahden alue. Asukkaiden toiveet ovat olleet vahvasti määrittelemässä, millaisia palveluita ja tiloja maaliskuussa 2022 avautuva Lippulaivan kirjasto tarjoaa. Myös Espoonlahden kulttuuritoiminnan kehittämisprojekti käynnistyi vuonna 2021.

Kulttuurilautakunnan projektiavustuksia myönnettiin liki 90 kpl ja tuetut hankkeet elävöittivät kaupungin eri alueita osallistavalla taide- ja kulttuuritarjonnalla. Espoon julkisen taiteen periaatteet ovat lähtökohtana esimerkiksi Lasihytin alueen taideohjelmalle, joka valmistui loppuvuodesta. Espoon kaupunginmuseo KAMUn johdolla yhdessä kaupunkisuunnittelun, rakennusvalvonnan ja tilapalveluiden kanssa valmisteltiin myös ESKO Espoon kulttuuriympäristöohjelmaa.

2. Toimivilla kulkuyhteyksillä tuetaan arjen sujumista

COVID-19-pandemian vuoksi liikkumisessa ja työn tekemisessä sekä vapaa-ajan toiminnoissa on tapahtunut suuria muutoksia, eikä niiden vaikutusten pysyvyydestä pandemiasta toipumisen jälkeen ole vielä tietoa. Kävelyn kulkutapaosuus on noussut ja joukkoliikenteen laskenut, kun taas pyöräily ja henkilöautoilu ovat pysyneet ennallaan. Näyttää siltä, että ihmiset tekivät koronan aikana lyhyempiä matkoja erityisesti kävellen.

HSL asiakastyytyväisyystutkimuksessa hieman yli 88 % espoolaisista matkustajista oli syksyllä 2021 tyytyväisiä joukkoliikenteeseen. Luku on hieman yli 1 prosenttiyksikköä parempi kuin keväällä 2021. Espoon ja Kauniaisten sisäisten joukkoliikennematkojen määrä kasvoi 1 prosenttiyksiköllä vuoteen 2020 verrattuna, mutta vuoteen 2019 verrattuna matkustajamäärät pienenevät noin 35 %.

Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimuksessa (2021) julkista liikennettä piti Espoossa vastaajista 64 % hyvin hoidettuna. Edellisestä tutkimuskerrasta tyytyväisten osuus on laskenut kolme prosenttiyksikköä. Tyytyväisimmät kuntalaiset asuvat Leppävaarassa ja Espoonlahdessa.

MAL-sopimukseen kirjattu päätös kaupunkiradan, Raide-Jokerin ja Länsi-Metron jatkeen toteuttamisesta edistävät merkittävästi Espoon viiden kaupunkikeskuksen kestäväää kehittämistä ja on tärkeä etappi matkalla kohti päästötöntä liikkumista. Espoon kaupunkirata, Länsi-Metron jatke ja Raide-Jokeri ovat osa pääkaupunkiseudun joukkoliikennejärjestelmän kehittämistä ja toteutuessaan parantavat Espoon lähiliikenteen palveluja ja täsmällisyyttä. Raideratkaisut parantavat Keilaniemi - Otaniemi, uudistuvan Espoon keskuksen ja voimakkaasti kasvavan Leppävaaran joukkoliikenneyhteyksiä entisestään tukien myös Keran ja Finnoon alueen muutosta.

Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimuksessa 2021 liikenneoloja jalankulkijan kannalta piti 84 % vastaajista ja pyöräilijän kannalta 66 % vastaajista hyvin hoidettuna. Tyytyväisten jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden osuus on hieman pienempi kuin vuonna 2020.

3. Lasten ja nuorten hyvinvointityö

Vuoden 2021 osalta koronan aiheuttamat poikkeusolot vaikuttivat lasten ja nuorten hyvinvointityön toteuttamiseen edelleen monella tavalla. Neuvolassa ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa palveluita supistettiin ja henkilöstöä siirrettiin toisiin tehtäviin kuten sairaalaan, kotihoitoon ja rokottamiseen, mikä vaikutti palveluiden toteuttamiseen. Asiakastyössä etäkontaktien ja -vastaanottojen määrät lisääntyivät edelleen. Toisella asteella oltiin osittain etäopetuksessa, samoin perusopetuksessa karanteenitilanteissa. Poikkeusoloista huolimatta lasten ja nuorten hyvinvointityötä toteutettiin toimialoilla painopisteinä hyvinvoinnin vahvistaminen ja varhainen tuki erityisesti lapsen ja nuoren omassa kehitysympäristössä. Lapsiperheiden palveluissa keskityttiin perhekeskustoimintamallin kehittämiseen osana Tulevaisuuden sote-keskushanketta ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmistelua.

Neuvolassa keskityttiin tarjoamaan terveystarkastuksia lasta odottaville perheille sekä alle 1 vuoden ikäisille lapsille. Muut terveystarkastukset toteutettiin erityisen tuen tarpeen ja ammattilaisen arvion perusteella. Neuvolan määräaikaista terveystarkastuksista toteutui 69 %. Masennuksen seulontaa synnytyksen jälkeen laajennettiin myös puolisoille. Aikuisten mielenterveyspalveluiden ja neuvolan välillä käynnistettiin koko Espoon kattava konsultaatiomalli, mikä mahdollistaa asiakkaille tukea ja apua nopeasti ja matalalla kynnyksellä. Konsultaatioiden määrä neuvolapalveluissa lisääntyi verrattuna vuoteen 2020.

Varhaiskasvatus sai vuoden 2021 aikana valtion rahoitusta moniin erilaisiin hankkeisiin, joiden tavoitteena on ollut vastata Covid19-pandemian mukanaan tuomiin haasteisiin sekä tasata lasten välisiä hyvinvoinnin ja oppimisen eroja. Covid19-hankerahoituksella kehitettiin muun muassa etäyhteyksien hyödyntämistä lasten ja perheiden osallisuuden lisäämiseksi sekä positiivisen pedagogiikan kehittämiseksi. Tasa-arvo-hankkeista saatuja valtionavustuksia on käytetty tarvittavan lisähenkilökunnan palkkaamiseen. Esi- ja perusopetuksen Tuki ja inklusio -hankkeessa on kehitetty lapsen tuen jatkumoa ja inklusiivista toimintaympäristöä. Syksyllä 2021 otettiin käyttöön Kielipeda-työväline lasten kielitaidon arvioimiseksi jokaisessa varhaiskasvatuksen yksikössä. Varhaiskasvatuksessa kehitettiin myös itsearviointikriteerit ja yhteiseksi kehittämiskohteeksi kaikkiin yksiköihin valittiin leikki. Leikillä on tärkeä merkitys osana lapsen osallisuuden kokemusta ja oppimista.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajien tarkastuksista toteutui 50 %. Kouluterveydenhuollon lääkärit pystyivät koronavuoden aikana toteuttamaan 17 % suunnitelluista terveystarkastuksista. Tämä heikensi huomattavasti koululaisten ja opiskelijoiden mahdollisuutta päästä vastaanotoille ja toisaalta aiheutti hoitovelkaa tuleviin vuosiin. Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta on huomattu tarve kehittää yhä edelleen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita, palveluihin ohjausta sekä yhteistyötä nuorisopalveluiden ja opiskeluhuollon kanssa. Ulkomaalaistaustaisten koululaisten tulosten pohjalta käynnistettiin Sito- Sotet-tasoinen työryhmä pohtimaan valmennusta kouluihin, esimerkiksi miten nuorten osallisuuden kokemusta, kiusaamista ja yksinäisyyttä voitaisiin helpottaa. Ryhmä toteutti syyskuussa koko kaupunkitasoisen seminaarin aiheesta. Seminaari keräsi lähes 400 kuulijaa pääkaupunkiseudulta.

Koulujen ja oppilaitosten hyvinvointityön tavoitteena oli vahvistaa toimintakulttuuria, joka tukee kaikkien opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan perusopetuksen yläkoulun tytöistä vain 34 % ja pojistakin ainoastaan 51 % kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä. Tässä on selkeää laskua kaikilla kouluasteilla. Lisäksi 15 % yläkoulun ja lukion oppilaista tuntee itsensä yksinäiseksi ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista jopa 20 %.

Koronavuoden aikana nuorten kokema koulu-uupumus on selvässä nousussa samoin kuin myös kokemus opintojen merkityksellisyyden katoamisesta. Kouluterveyskyselyn 2021 tuloksissa huolta herättää niin ikään lasten ja nuorten kokema ahdistuneisuus, vaikeudet sosiaalisissa suhteissa ja koettu masentuneisuus.

Perusopetuksen kouluissa vahvistettiin oppilaiden yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta vahvistavaa toimintaa. Syksyllä järjestettiin kahden iltapäivän mittaiset alueelliset koulutukset koulujen yhteisöllisille hyvinvointiryhmille. Opiskeluhoitosuunnitelmia tarkennettiin kaikilla koulutusasteilla, ja esiopetusyksiköt, koulut ja lukiot päivittivät oppilaitoskohtaiset suunnitelmat niiden pohjalta. Opiskeluhoillon psykologit ja kuraattorit tavoittivat opiskelijoita hyvin myös kevään 2021 etäopiskelun aikana, ja asiakasmäärät kasvoivat. Opiskelijoita on tuettu etäyhteyksien lisäksi esimerkiksi kävelytapaamisina.

Kouluterveyskyselyn tulokset luovat pohjaa yhteisöllisen opiskeluhoillon kehittämiseksi. Espoon lukiokoulutukselle myönnetyn valtion erityisavustuksen turvin keväällä 2021 lukioissa työskenteli kaksi psykologia ja kolme kuraattoria, joiden työn tavoitteena oli tasoittaa koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutuksia lukiokoulutuksessa. Lisäresurssin avulla pyrittiin tarjoamaan ohjausta ja tukea erityisesti niille nuorille, joilla oli ongelmia jaksamisen ja mielenterveyden kanssa tai jotka olivat muuten heikoimmassa asemassa. Lisäresurssit haluttiin kohdentaa kaikkein vaikuttavimmin, joten työ painottui yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseen. Opiskelijoille järjestettiin mm. ajanhallintatuokioita (700 osallistujaa) ja opintotsemppitapahtumia sekä soitettiin systemaattisesti kaikille etänä opiskelevilla. Vuonna 2021 tuli voimaan oppivelvollisuus uudistus, jonka myötä oppivelvollisuusikä nostettiin 18 ikävuoteen.

Koukku-toiminnalla tuettiin paljon poissa olevia oppilaita takaisin kouluun vielä kevään 2021 ajan. Syksyllä 2021 käynnistyi Sitouttavan kouluyhteistyön hanke (SKY) jonka puitteissa pilottikouluissa puututaan poissaoloihin sekä rakennetaan yhteisöllisyyttä. Närvaroteam toimii lisäksi ruotsinkielisissä kouluissa poissaoloihin puuttuen.

Koulutuksellista tasa-arvorahaa saatiin suomenkieliseen perusopetukseen noin 2,6 milj. euroa ja korona-avustusta saatiin noin 4,1 milj. euroa. Tuki on suunnattu kriteerien mukaan tukemaan koulujen toimintaa. Valtion korona- ja tasa-arvoavustusten suuri määrä kasvattivat henkilöstöresurssia.

Vuonna 2021 pilotoitiin Espoossa Suomen harrastamisen mallia 8 koulussa. Malli mahdollisti maksuttoman harrastamisen 1.–9.-luokkalaisille koulupäivän yhteydessä. Koronapandemia rajoitti pilotoinnin pääsääntöisesti alakouluryhmiin. Pilotille myönnetylle avustukselle haettiin jatkoaikaa vuoden loppuun saakka. Lukuvuodelle 2021–2022 kaupunki sai 500 000 euron valtionavustuksen toiminnan jatkokehittämiseksi ja käynnistämiseksi. Samalla toiminnan koordinaatio siirtyi kulttuurin tulosyksikköön ja harrastusryhmien tilaamisessa siirryttiin hankintamenettelyyn. Syyslukukaudella harrastukset alkoivat 11 koulussa, viidessä kirjastossa ja kahdella nuorisotilalla. Ryhmät olivat todella suosittuja, lähes kaikki olivat täynnä. Toimintamallia kehitetään ja laajennetaan vuonna 2022. Erityisenä painopisteenä toiminnassa on niiden lasten ja nuorten tavoittaminen, joilla ei vielä ole ohjattuja harrastuksia.

Lasten ja nuorten maksuton harrastustoiminta oli covid-19 –tilanteesta johtuen tauolla tammi-huhtikuun ajan. Talvilomaliiikunta toteutettiin LIVE-lähetyksinä. Alakoululaisten WAU-kerhot pystyttiin järjestämään toukokuussa. Kesä- ja syyslomien toiminnat ja syyskausi järjestettiin normaalisti. Joulun välipäivinä ei ollut toimintaa covid-tilanteesta johtuen. Valtion avustamalle

hankkeelle (avustuksen käyttöaika 2020), Vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan tukeminen, saatiin jatkoaikaa 2021 loppuun saakka. Avustus oli jaettu seitsemän kumppanin kesken. Kumppanit pystyivät järjestämään kriteerit täyttävää toimintaa valtaosin syyskauden. Joidenkin lajien urheiluseuratoiminnasta oli jäänyt pois lapsia ja nuoria. Vastaavasti toiset seurat olivat saaneet lisää lapsia ja nuoria toimintaan mukaan.

Ohjaamotalon palvelut alle 30-vuotiaille espoolaisille pyörivät läpi koko vuoden. Alkuvuosi meni lähinnä etäpalveluita tarjottaessa, mutta toukokuun lopussa Starttipiste aukesi lähikohtaamisia varten, mikä näkyi heti myös kohtaamiskertojen määrien kasvussa. Walk in -palvelussa oli kohtaamiskertoja vuoden aikana 1038. Ajanvarauksellisissa yksilötapaamisissa suosittu oli erityisesti mielenterveys- ja päihdesairaanhoidaja, jolla oli vuoden aikana 217 asiakastapaamista. Etsivä nuorisotyö kohtasi myös paljon nuoria vuoden aikana, yhteensä 3269. Jalkautuvalla etsivällä nuorisotyöllä kohtaamiskertoja oli 20 308. Kuntakokeilun myötä Ohjaamotalon tarjoamiin palveluihin tuli mm. Työllisyys Espoon tarjoamat Taitava työnhakija -palvelut, joita pilotoitiin eri muodoissa vuoden aikana.

Vieraskielisten lasten ja nuorten määrä lisääntyy Espoossa. Vuonna 2021 neuvolan asiakkaista oli vieraskielisiä 27 % (2020 20,7 %), varhaiskasvatuksessa 28,3 %, perusopetuksen oppilaista 20,1 % ja lukio-opetuksessa 10,5 % oli vieraskielisiä. Vieraskielisten osuuden lisäämiseksi on lukioissa nostettu sisäänottomääriä ja panostettu S2-oppilaiden perheiden tiedotukseen. Monet vieraskieliset lapset, nuoret ja heidän perheensä tarvitsevat tukea löytääkseen tarvittaessa palveluiden pariin nykyistä nopeammin. Tähän tarpeeseen on vastattu esim. neuvoloiden vieraskielisille perheille suunnatun Nemo-toiminnan sekä perhesosiaalityön yhteisen Moniku-palvelun sekä arabiankielisille nuorille ja perheille tarkoitetun Haya-verkkopalvelukokeilun kautta. Perusopetuksessa vanhempien ja lasten tukena on kokopäiväisiä kulttuuriohjaajia 4 henkilöä, ja osa-aikaisia 3. Tämän lisäksi kulttuuriohjausta omalla äidinkielellä on pystytty tarjoamaan Covid-rahoituksella. Vieraskielisten lasten ja nuorten hyvinvointierot kantaväestöön verrattuna ovat keskeinen haaste kaikissa palveluissa.

4. Työkäisten hyvinvointityö

Espoon työttömyysaste oli vuoden 2021 lopussa 9,3 % (14094 henkilöä). Luku on 2,8 % pienempi kuin vuoden 2020 lopussa. Ennen koronakriisiä (2/2020) Espoon työttömien osuus työvoimasta oli 7,5 %. Espoon työllisyyden kuntakokeilu aloitti 1.3.2021, jolloin kunnan vastuulle siirtyi n. 18 000 asiakasta. Työllisyyden kuntakokeilun palveluun siirtyivät ne työttömät ja työvoimapalveluissa olevat työnhakijat, jotka eivät ole oikeutettuja ansiopäivärahaan, kaikki alle 30-vuotiaat työnhakijat sekä kaikki maahanmuuttajat ja vieraskieliset, jotka ovat joko työttömänä tai työvoimapalveluissa kokeilualueiden TE-toimistoissa.

Työllisyys Espoo on valtakunnallisesti vertailtuna pystynyt tarjoamaan asiakkailleen hyvää palvelua. Joulukuussa vahvistettiin työllisyyspalveluihin vaikuttava uusi työvoimapalvelumalli, joka tulee voimaan 2.5.2022. Uudistukseen on valmistauduttu rekrytoinneilla, suunnittelulla ja perehdytyksellä. Muutoksen myötä työnhakijoille tullaan tarjoamaan aiempaa yksilöllisempää ja henkilökohtaisempaa palvelua. Tämä vaikuttaa asiakkaan arkeen useammalla tavalla: kasvokkain tapaamiset oman vastuuvirkailijan kanssa lisääntyvät ja niitä järjestetään aiempaa useammin.

Vuonna 2021 Nuorten (15–30-vuotiaiden) työllisyyden edistämisen ekosysteemyö eteni kolmen toimenpiteen alla: palveluohjauksen tehostaminen, perustaitojen kehittäminen ja työelämämahdollisuuksien edistäminen. Peruskouluissa käynnistyi TEPPO työelämäpainotteinen opetus, koulutuskuntayhtymä Omniassa tuettiin nuorten valmistumista ja Talent Espoo yhteistyön kautta edistettiin vieraskielisten valmistumista ja työllistymistä korkeakouluissa. Nuorten työelämä- ja työnhakutaitoja sekä yrittäjyystaitoja edistettiin Ohjaamotalon nuorten, maahanmuuttajanuorten ja Suomeen muuttaneiden nuorten keskuudessa. Työelämän, koulutuksen ja palveluiden ulkopuolella olevia nuorten tavoittamiseksi jatkettiin aktivointipäivien tuottamista ja kehittämistä. Ensimmäisten työelämämahdollisuuksien kehittymistä edistettiin nuorten keikkapankkitoiminnan avulla. Maahanmuuttajanuorten kotoutumisajalle rakennettiin kolmiportainen kesäajan työllistämisenmalli.

Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työllistymisen edistämisen hankkeen (Koske) tiimi rekrytoitiin, palvelua suunniteltiin ja toimeenpantiin. Peruspalveluprosessia täydennettiin koulutuksin ja työpajoin. Vuonna 2021 Koske:ssa aloitti 285 uutta asiakasta, joista 25 % työllistyi avoimille työmarkkinoille tai tuetusti. Asiakkaista 65 % oli naisia. 72 % asiakkaista olivat maassa yli 3 vuotta. Matalan kynnyksen työllisyyspalvelua Career Clubia pilotoitiin syksyllä 2021 hyvin tuloksin.

Kesällä 2021 vahvistettu sote-uudistus vaikuttaa myös työikäisten monialaisiin palveluihin, joita järjestetään työllisyys- ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kesken yhteistyössä. Valmistelu 1.1.2023 tapahtuvaa muutosta varten aloitettiin syksyllä.

Espoon työkykyhanke on toiminut koko vuoden ajan. Hankkeen tarkoituksena on luoda työkyvyn tuen palvelu tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksiin ja rakentaa toimiva yhteistyö myös Kelan ja työllisyyspalveluiden kanssa. Toimintamallia on työstetty THL:n tuella. Asiakastyötä mallin pohjalta on kokeiltu käytännössä. Työkykyhankkeen haasteena on ollut tarvittavan hankehenkilöstön rekrytointivaikkeudet ja koronapandemia, eikä hankkeen määrällisiä tavoitteita ole pystytty saavuttamaan. Hanke on kuitenkin saanut kuvattua tavoitemallin ja nostanut esille tärkeitä ratkaistavia kysymyksiä. Yhteistyön tiivistäminen Länsi-Uudenmaan sote-hankkeen kanssa on etenkin loppuvuonna korostunut. Hanke jatkuu vuoden 2022 loppuun asti. Vuoden 2022 aikana tavoitteena on muokata toimintamallia käytännön kokemusten perusteella sekä läpikäydä toimintamallia Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Koronapandemian jatkuessa osana huoltovarmuuden turvaamista aikuissosiaalityöstä järjestettiin ruoka-avun toimittaminen henkilöille ja perheille, jotka syystä tai toisesta eivät pystyneet itse hankkimaan ruokaa kotiinsa karanteenien tai myyn syyn vuoksi. Espoon ruoka-apujärjestöt jatkoivat ruoka-aputoimintaa pääosin take away -käytännöillä. Järjestöt jatkoivat edelleen vähävaraisten ja haavoittuvassa asemassa oleville ilmaisten kasvomaskien jakoa. Maskeja jaettiin vuonna 2021 noin 4 miljoonaa kappaletta. Valtio korvaa nämä pandemiasta aiheutuvat menot kunnalle.

Vuonna 2020 pandemian aikaansaama ja käyntiin vauhdittama monikielinen ja -kanavainen viestintäryhmä jatkoi aktiivista toimintaansa, tavoitteena entistä parempi ja nopeampi viestintä erityisesti koronaan liittyen. Kehitettyjä toimintamalleja hyödynnetään myös yleisemmin muiden palveluiden saavutettavuuden ja tietoisuuden parantamiseksi.

Espoon tavoitteena on asunnottomuuden vähentäminen valtakunnallisen ohjelman mukaisesti. Asunnottomuuden puolittamisen ohjelman vuoteen 2023 mennessä mukaisia toimenpiteitä jatkettiin vuoden 2021 aikana. Hyviä tuloksia saatiin STM:n rahoittaman asumistaloussosiaalityön hankkeen myötä muun muassa nopean asuttamisen mallilla ja yhteistyöstä vapautuvien vankien osalta. Kaikesta huolimatta asunnottomien määrä ei enää jatkunut edellisten vuosien mukaisesti, vaan asunnottomuutta kokivat entistä useammin henkilöt, jotka joutuivat oleskelemaan sukulaisten ja tuttavien luona asunnon puutteen vuoksi.

Vuoden 2020 Espoon päihdetilannekyselystä nousi esille joidenkin asuinalueiden turvattomuutta, jonka vuoksi järjestettiin avoin yhden asuinalueen asukasilta syksyllä 2021, jossa keskusteltiin huolista yhdessä asukkaiden, poliisin ja sote-palveluiden kesken. Osana Pakka-työtä lupalausuntoprosessi AVI:n kanssa aloitettiin keväällä 2021.

Päihdeiden käytön puheeksioton ja mini-intervention kehittäminen toteutuu jatkossa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella ja sitä koordinoidaan hyvinvointialuetasoisesti. Työhön osallistuu laajasti LU-kuntien edustusta. Länsi-Uudenmaan ehkäisevän mielenterveys ja päihdetyön (EMPT) -verkosto tapasi vuoden 2021 aikana kolme kertaa. Tapaamisia koordinoi Espoon EMPT-asiantuntija. Tapaamisissa selvitettiin alueiden toimintakäytänteitä EMPT-työssä ikäryhmittäin sekä alueiden päihde- ja mielenterveyden haasteita. Tuotoksia hyödynnetään hyvinvointialueen ehkäisevän työn rakenteiden suunnittelussa. EMPT-yhteistyötä tehtiin Espoon kaupungin ikäkausittaisten työryhmien kautta, eri asiantuntijaverkostoissa, Länsi-Uudenmaan hyte-hankkeessa sekä muissa yhteistyöhankkeissa. EMPT osallistui turvallisuusohjelman ja hyvinvointikertomuksen -ja suunnitelman työstämiseen. Päihdeasiain neuvottelukunta tapasi kerran lasten ja nuorten sekä työikäisten hyte-ohryn kanssa.

Kaupunkitasoisen Health&Greenspace -hankkeeseen osallistuttiin mielenterveyden edistämisen näkökulmasta. Suunniteltiin tapoja, joilla luontoa, liikuntaa ja ulkona liikkumista voitaisiin hyödyntää sote-palveluissa osana asiakkaiden kuntoutusta ja hyvinvoinnin edistämistä. Mielenterveyden ensiapu 1-koulutusten kotipesää Espoon kaupungille suunniteltiin kaupunkitasoisen MTEA1 - ohjaajaverkoston tapaamisissa. Verkoston tapaamisia koordinoi EMPT-asiantuntija.

Työikäisten hyvinvointia edistettiin toteuttamalla matalan kynnyksen liikuntaryhmiä yhteistyössä liikunta- ja urheiluseurojen sekä yhdistysten kanssa. Lisäksi tarjottiin kohdennettuja liikuntaryhmiä fysioterapian, aikuissosiaalityön sekä työterveyspalveluiden kanssa. Kaupungin henkilöstöliikunnan kuntojumppa- ja kehonhuoltoryhmät tarjottiin etäjumppina, joihin kuka tahansa voi tulla mukaan. Liikuntaa ja painonhallintaa -kurssi työikäisille kehitettiin digitaalisesti ja sitä tarjotaan jatkossakin verkkovalmennuksena. Perheille järjestettiin Rantalomaviikko ja syyslomaviikon Hop on Hop off - liikuntatapahtuma. Terveysasemien liikuntaneuvonta toteutettiin koronaepidemian vuoksi puhelinaikoina tavoittaen vähän liikkuvia asiakkaita. Koronarajoitusten aikana markkinoitiin Espoon monipuolisia ulkoliikuntamahdollisuuksia. Kuntoportaat valmistuivat Tuomarilaan ja ulkokuntoilualueita valmistui Espoonlahden urheilupuistoon ja Leppävaaran uimahallin ulkoallasalueelle.

Kulttuurin tulosityksikkö on tukenut kotoutumista monimuotoisella kulttuuritarjonnalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Jalkautuminen kulttuuritaloista ulos on yksi tapa edistää vuorovaikutusta: Kaupunkigalleria, Amfin tapahtumat ja Kesä X kaupunki saivat myönteisen vastaanoton. Palvelujen saavutettavuutta taloudellisesti tiukassa tilanteessa oleville asukkaille on ylläpidetty Kaikukortti-toiminnalla.

Työllisyys Espoon kanssa on aktiivisesti suunniteltu toimintamallia, jossa työnhakija-asiakkaiden, erityisesti maahanmuuttajanaisten osallisuutta ja hyvinvointia vahvistetaan taidelähtöisillä menetelmillä. Kirjastossa palveluiden ja toimintakulttuurin moninaisuutta on kartoitettu Helmet-hankkeessa.

Kulttuurin tulosityksikkö on jatkanut kumppanuus- ja järjestöyhteistyötä myös poikkihallinnollisesti hyvinvointia edistäen. Pandemian jatkuessa on ollut tärkeää turvata espoolaisen taide- ja kulttuurikentän edellytykset toimia. Kulttuurilautakunta myönsi loppuvuodesta kulttuurialan ammattilaisille ja ammattitaiteilijoille yhteensä 200 000 euron erillistuen. Kulttuurihyvinvoinnin avustus puolestaan on jo vakiintunut tapa tuottaa hyvinvointia edistäviä projekteja eri-ikäisille asukkaille.

5. Ikääntyneiden hyvinvointityö

Toisena korona-ajan vuonna ikääntyneet saattoivat liikkua ja asioida rokotusten ansiosta vapaammin kuin edellisenä vuonna. Kuitenkin palvelukeskukset ja monet kokoontumis- ja toimintatilat olivat suljettuina valtaosan vuotta tai niiden toiminta oli rajoitettua. Palvelukeskusten työntekijöitä siirtyi koronatoimiin. Päivätoimintaa ja lyhytaikaishoitoa jouduttiin rajoittamaan. Myös useiden eläkeläisyhdistysten jäsentapaamiset jouduttiin perumaan. Osa ryhmätoiminnoista pystyi siirtymään etäkokoontumisiin.

Vanhusten palvelut julkaisi kolme kertaa Länsiväylä -lehdessä Elinvoimaa Ikääntyneenä -liitteen, jossa oli tietoiskuja hyvinvoinnin edistämisestä ja ajankohtaista tietoa monista asioista, kuten liikunta- ja osallistumismahdollisuuksista ja neuvonnasta.

Liikuntatilojen ja senioriliikunnan sisäliikuntaryhmien sulkujen aikana toimintaa järjestettiin tehostetusti sähköisiä liikunnanohjauspalveluita esim. live-jumppaa ja eri teemaisia jumppatallenteita kuntalaisten käyttöön kaupungin omatoimiliikunnan sivun www.espoo.fi/omatoimiliikunta kautta. Espoon liikunnanohjaajat työskentelivät keväällä avustaen Espoon rokotuspisteillä ja samalla tarjoten myös erityisesti ikääntyneille liikuntainfoa ja vinkkejä omatoimiliikunnan tueksi.

Kesäajalla tarjottiin ohjattuja ulkoliikuntaryhmiä ja tapahtumia turvallisuusohjeita ja rajoitteita noudattaen. Ohjelmassa oli esim. jumppaa, ulkokuntosalitunteja sekä vesijumppaa maauimalassa. Erittäin suositua ulkojumppaa senioreille tarjottiin ensimmäistä kertaa koko kesäajan läpi kuudella Espoon alueella esim. puistoissa, uimarannoilla ja tekonurmikentillä. Yhteistyössä toteutettiin myös viisi avointa Mummodisko-ulkoilmatapahtumaa eri puolilla Espoota. Kesäajalla pilotoitiin myös uutta Espoon Senioripaku -toimintaa esim. neuvonta- ja liikuntapalveluin vanhusjärjestöjen ulkoilupäivissä. Syksyllä senioreiden sisäliikuntaryhmät päästiin käynnistämään ensin rajoitetuin asiakaspaikoin ja lokakuussa toimintaa avaten mutta syyskauden päättyessä taas koronasulkujen ja esim. uimahalli- ja kuntosalisulkujen palatessa. Verrattuna aikaan ennen koronaa tilastoissa näkyivät selvästi korona-ajan vaikutukset osallistumisen vähentymisenä esim. senioriliikuntaryhmien osallistujamäärissä ja uimahallien aikaisempaa pienemmissä +68 Sporttirannekelaisten käyntimäärissä.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstöä jouduttiin siirtämään koronapandemian edellyttämiin tehtäviin. Terveysasemilla jouduttiin siirtämään määräaikaistarkastuksia ja perumaan kiireettömän

hoidon käyntejä. Vanhusten palvelujen Kuusikko-raportin mukaan vuonna 2020 Espoossa avosairaanhoidon lääkärin vastaanottokäyntejä tehtiin 26,1 % vähemmän kuin vuonna 2019. Vaikuttaa siltä, että sama kehitys jatkui vuonna 2021. Ajoittain terveysasemille oli vaikea saada vastaanottoaikaa. Alkoi näkyä, että potilaat olivat sairaalahoitoon päätyessään toimintakyvyltään heikompia tai sairaus oli edennyt pidemmälle kuin aiemmin. Omaishoitajien kuormitus kasvoi, koska omaishoidon tuen vapaita on ollut vaikea pitää koronan aikana. Omaishoitajille soitettiin säännöllisesti ja kysyttiin jaksamista.

Pitkäaikaishoidossa voitiin jatkaa asukkaiden harrastustoimintaa kuten liikuntaa, pelejä, musiikkia, maalaamista ja ulkoilua. Opiskelijayhteistyön avulla tehtiin retkiä ja vierailuja. Asukkaiden iloksi ja virkistykseksi järjestettiin mummodisko, lauantaitanssit ja riksa-ajeluja.

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma mielen hyvinvoinnin edistäjänä

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma on pyrkinyt vastaamaan kaikkia ikäryhmiä koskevaan yhteiseen tarpeeseen vahvistaa mielen hyvinvointia. Ohjelman aikana (v. 2017–2021) on myös vahvistettu henkilöstön ja asukkaiden mielen hyvinvointiin liittyvää osaamista sekä luotu asukkaille mahdollisuuksia edistää omaa hyvinvointiaan. Projektien ja toimenpiteiden toteutusta sopeutettiin koronarajoitusten mukaisesti ja toteutettiin niitä vaihtoehtoisilla tavoilla.

Koronan rajoitustoimenpiteiden vuoksi Mielenterveys elämäntaitona (MTEA1®) -koulutuksia järjestettiin vuoden 2021 aikana kolme kertaa etänä varhaiskasvatuksen työntekijöille. Jatkossa tavoite on, että koulutuksia järjestetään pääsääntöisesti kaupunkitasoisina lähikoulutuksina. Koulutuksissa nousi esiin se, että henkilöstön tarve mielenterveyden vahvistamiseen on kasvanut koronan aiheuttamien rajoitustoimien vuoksi.

Ohjelma teki tiivistä yhteistyötä ympäristökeskuksen koordinoiman Health and Greenspace URBACT -hankkeen kanssa. Olarin terveystuotopolun suunnitteluohje julkaistiin kolmella kielellä hankkeen yhtenä tuotoksena. Ohjetta voidaan hyödyntää kunnissa ja hyvinvointialueilla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Vuonna 2020 alkaneessa Kulttuurineuvola lapsiperheiden tukena -projektissa oli tavoitteena kehittää Kulttuurineuvola-konseptia sekä lisätä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kulttuurihyvinvoinnin osaamista. Perhe- ja sosiaalityön asiakasperheille räätälöity uudenlainen palvelu Musiikkikehto tavoittikin osallistujansa vahvistaen vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta. Tutkimus- ja hankesuunnitelma on nyt valmistunut. Projektin koordinoinnista vastaa kulttuurin tulosyksikkö ja musiikkiterapian asiantuntijapalvelut tuottaa Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Espoon sairaalassa on kokeiltu onnistuneesti uudenlaisia kulttuurihyvinvoinnin toimintoja. Toteutustapoja muokattiin vuonna 2021 ketterästi pandemiarajoitukset huomioiden. Kehittämistyöhön on kuulunut kolme projektia. Music for life -konseptia (sairaalamuusikkoryhmä) kokeiltiin infektio-osastolla etäyhteyksin. Laulupiirtäminen menetelmänä psykogeriatrisella osastolla -projekti tapahtui lähikohtaisina pienryhmissä sekä yksilöllisesti asiakkaiden kanssa. Sairaalaklovnit järjestivät aikuispotilaille monitaiteisia "nojatuolimatkoja" Zoom-alustalla.

Tilinpäätös 2021

Vuonna 2021 julkaistiin loppuraportti 2017–2021 valtuustokauden Hyvinvoiva Espoo-ohjelmasta, jossa toteutuneita toimenpiteitä on kuvattu tarkemmalla tasolla. Syksyllä 2021 uusi valtuusto päätti uuden poikkihallinnollisen Hyvinvoiva Espoo -ohjelman käynnistämisestä, ja ohjelmalle valittiin loppuvuodesta ohjausryhmä kaupunginvaltuutetuista ja kaupungin henkilöstöstä. Ohjausryhmä ehti kokoontua kaksi kertaa vuoden lopulla ja aloitti hyötytavoitteiden pohtimisen tulevalle valtuustokaudelle (2021–2025).